

není patrná podpora pro zrušení veřejného zdravotnictví, ukončení bezplatného či dotovaného školství nebo omezení vládních subvencí do dopravy a dalších nezbytných služeb.

Chci kriticky posoudit všeobecně přijímané názory na obou stranách Atlantiku. Pravda, nyní to je o poznání snadnější. V prvních letech jednadvacátého století ovládal scénu „washingtonský konsensus“. Kam se člověk podíval, všude byl nějaký ekonom nebo „expert“ velebící přednosti deregulace, minimálního státu a nízkých daní. Zdálo se, že cokoliv, co může dělat veřejný sektor, zvládnou lépe jednotliví občané.

Washingtonskou doktrínu všude vítali ideologičtí horlivci – od zbohatlíků „irského zázraku“ (realitní bubliny „keltského tygra“) po doktrinářské ultrakapitalisty bývalé komunistické Evropy. Této vlně podlehli dokonce i „staří Evropané“. Volnotržní projekt EU – tedy takzvaná lisabonská agenda, nadšené privatizační plány francouzské a německé vlády – to vše svědčí o fenoménu, který jeho francouzští kritici nazvali novou *pensée unique*.²

Dnes nastává částečné probuzení. Aby zabránili státním bankrotům a totálnímu bankovnímu kolapsu, prováděli vlády a centrální bankéři nevidané politické obraty, když štedře rozdávali veřejné finance s cílem zajistit hospodářskou stabilitu a bez zábran přebírali veřejnou kontrolu nad zkrachovalými společnostmi. Nápadně mnoho volnotržních ekonomů, kteří se dříve modlili u nohou Milтона Friedmana a jeho chicagských kolegů, si začalo sypat popel na hlavu a přísahat věrnost památce Johna Maynarda Keynese.

Ač je to všechno velmi potěšující, nejde o žádný zásadní myšlenkový obrat. Právě naopak. Reakce Obamovy administrativy naznačuje, že návrat ke keynesiánské ekonomii je jen taktickým ústupem. Přesně totéž se dá říct i o New Labour, jež je i nadále oddaná soukromému sektoru obecně a londýnským finančním trhům zvláště. Samozřejmě, jedním z mnoha

důsledků krize bylo zmírnění zápalu kontinentálních Evropanů pro „anglo-americký model“; hlavní prospěch z toho však měly právě ty středopravicové strany, které dřív s takovým nadšením napodobovaly Washington.

Krátce řečeno, praktická potřeba silných států a intervencionistických vlád je nezpochybnitelná. Nikdo se však nezamýšlí nad rolí státu. Stále převažuje výrazná nechuť k obraně veřejného sektoru na základě společného zájmu nebo principu. Je zarážející, že ve volbách, které se v řadě evropských zemí konaly po finančním krachu, dosáhly sociálnědemokratické strany shodně špatných výsledků. I přes zhroucení trhů se ukázaly překvapivě neschopnými situace využít.

Má-li být levice brána opět vážně, bude muset znovu najít svůj hlas. Existuje mnoho důvodů k hněvu: rostoucí nerovnost bohatství a příležitostí, třídní a kastovní nespravedlnost, hospodářské vykořisťování doma i v zahraničí, ucpávání tepen demokracie korupcí, penězi a privilegií. Teď však již nestačí jen poukazovat na nedostatky „systému“ a pak se jako Pilát stáhnout bez ohledu na důsledky. Nezodpovědná rétorická okázalost minulých desetiletí se levici příliš nevyplatila.

Vstoupili jsme do věku nejistoty – hospodářské nejistoty, fyzické nejistoty, politické nejistoty. Že si toho z velké části nejsme vědomi, je chabá útěcha. V roce 1914 také jen málokdo předvídal totální kolaps tehdejšího světa a hospodářské a politické katastrofy, jež měly přijít. Nejistota plodí strach. A strach – strach ze změny, strach z rozkladu, strach z cizinců a z neznámého světa narušuje důvěru a vzájemnou závislost, na níž stojí občanská společnost.

Všechny změny mají rozkladné účinky. Viděli jsme, že přízrak terorismu stačí k tomu, aby ve stabilní demokracii zavládla nestabilita. Důsledky změny klimatu budou ještě dramatictější. Lidé se stanou znovu závislými na státních zdrojích. Od svých politických vůdců a představitelů budou očekávat,